

**AZƏRBAYCAN DİLİ VƏ ONUN TƏDRİSİ MƏSƏLƏLƏRİ XXI ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNİN
METODİK ƏSƏRLƏRİNDƏ**

Müstəqil respublikamızda Azərbaycan dili məktəblərimizin hər birində ana dili kimi tədris olunur. Eyni zamanda da Azərbaycan dili ölkədə bütün ictimai-siyasi, mədəni şəraitin tənzimlənməsinin vəsaiti kimi çıxış edərək təlim-tərbiyə sistemində hərəkətverici qüvvə kimi fəaliyyət göstərir. Bu səbəbdən də, tədris müəssisələrində ana dilinin təlimi zamanı diqqətli olmalı, Azərbaycan dili fənninə idraki-praktik istiqamətdə malik olan, şagirdlərə dil haqqında biliklər verən, onların dil və nitq bacarıqlarını formalaşdıran bir fənn kimi yanaşılmalıdır. Məlumdur ki, təlimin nəticəsi müvafiq biliyə, təcrübəyə əsaslanaraq onların şagirdlərə çatdırılması ilə müəyyənləşdirilir. Bu səbəbdən də, ana dili təliminin qarşısında bir sıra vəzifələr durur ki, hazırda ana dili təlimində məhz bu vəzifələrə əsaslanaraq tədris prosesi həyata keçirilir. Bu vəzifələr şagirdlərin ana dili haqqında biliklərin əsasları ilə silahlanması, onlarda elmi dünyagörünün formalaşdırılması, dildə və nitqdə gözəllik haqqında təsəvvürlərin yaradılması, dil və estetik idealın formalaşması, inkişafı, orfoqrafik və durğu işarəsinə aid bacarıq və vərdişlərin formalaşdırılması, Azərbaycan ədəbi dili normalarının təkmilləşdirilməsi və şagirdlərin lüğət ehtiyatının, nitqinin zənginləşdirilməsi, şagirdlərin öz fikirlərini yazılı və şifahi ifadə etmək bacarıqlarına yiyələnməsidir.

Müasir dövrün tələbinə uyğun olaraq, Azərbaycan dili fənninin məzmununun ha-zırlanmasında şagirdlərin şəxsiyyət kimi formalaşması əsas götürülür. Həmin mərhələ bilik, bacarıq və vərdişlərdən ibarət olan tələblərlə həddəndir, eyni zamanda həyatı bacarıqlar da mənimsədir. Təfəkkürün inkişaf etdirilməsi, onun məntiqi üsullar əs-sında formalaşdırılması Azərbaycan dili fənninin əsas vəzifəsi sayılır (5, s. 44-48).

Ümumilikdə, Azərbaycan dili fənninin qarşısında duran vəzifələr iki qrupa bölünür ki, bunlar ümumi və xüsusi didaktik vəzifələrdir. Dil təliminin başlıca didaktik və-zifə isə şagirdlərin nitqini və təfəkkürünü inkişaf etdirmək onları tam və savadlı, ədəbi dilə mükəmməl yiyələnmiş mədəni insanlar kimi tərbiyə etməkdir. “Şagird şəxsiyyətində nitq mədəniyyətinin formalaşdırılması mühüm göstəricidir. Bu vəzifə, əsasən, ümumtəhsil məktəb mərhələsində həyata keçirilir. Azərbaycan dili kursu aparılan işlərin əsasında durmaqla şagirdlərə aşılanaq ən zəruri nitq mədəniyyəti ilə bağlı bacarıqları əhatə edir” (12, s. 123).

Dövlət də dilin tətbiqi, əlifba kimi məsələlərə xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşır, eyni zamanda da, bu istiqamətdə ciddi addımlar atır və qərarlar qəbul edirdi. 2000-ci ilin əvvəllərində Azərbaycan dilinin Dövlət səviyyəsində qorunması və işlədilməsi istiqamətində 4 fərman verilmişdir:

1. 2001-ci il 18 iyun - Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Fərmanı; (4, s. 26)^[1]_{SEP}

Bu Fərmanda öz əksini tapan məsələ Azərbaycan Respublikasının başlıca vəzifə-lərindən biri, Qloballaşma şəraitində müstəqil fəaliyyət göstərən Azərbaycan dilinin saflığının qorunması və inkişaf etdirilməsi idi. Fərmanın uğurlarından biri də Dövlət Dil Komissiyasının təşkili idi.

Fərmanda dilimizin tədrisi məsələsinə xüsusi yer verilir. Dilimizin tədrisi keyfiy-yətinin, nəticəsinin yüksəldilməsi uğrunda müəyyən tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulur. Məktəblə bağlı məqamların belə işıqlandırılması həmin vaxtlarda bu sahədə nöqsanların olduğundan xəbər verirdi. Anadilli tədrisdə dilimiz əsas fənlərdən hesab olunur, 1-ci sinifdən 11-ci sinfə kimi tədris edilməsinin vacibliyi xüsusi şəkildə vur-ğulanırdı. Eyni zamanda rus dilli məktəblərdə də ana dilimizin tədrisinə xüsusi bir diq-qətlə yanaşılması fikri öz əksini tapırdı.

2.2001-ci il 4 iyul-Azərbaycan Respublikası Dövlət Dil Komissiyasının Tərkibinin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı; (4, s. 36)

3. 2001-ci il 9 avqust - Azərbaycan əlifbası və Azərbaycan dili gününün təsis edil-məsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı; (4, s. 38)^[2]_{SEP}

4. 2002-ci 30 sentyabr - Azərbaycan Respublikasında Dövlət dili haqqında Azər-bay-can Respublikasının Qanunu; (4, s. 40)^[3]_{SEP}

30 sentyabr 2002-ci il tarixli, Prezident H.Əliyevin imzası ilə təsdiq edilmiş «Dövlət dili haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu»nun bir neçə bəndinə nəzər yetirək:

Buradakı əsas məna və məzmun ondan ibarətdir ki, Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini Azərbaycan Dövləti öz müstəqil dövlətçiliyinin prioritet əlamətlərindən biri sayır, onun tətbiqi, qorunması və inkişaf etdirilməsinin qayğısına qalır, dünya azərbaycanlılarının Azərbaycan dili ilə bağlı mil-li-mədəni özünüifadə ehtiyaclarının ödənilməsi üçün zəmin yaradır. Bəhs etdiyimiz həmin Qanun Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasına uyğun olaraq Azərbaycan dilinin Azərbaycan Respublikasında dövlət dili kimi hüquqi statusunu tənzimləyir.

Maddə 5. Dövlət dilinin təhsil sahəsində işlənməsi

5.1. Azərbaycan Respublikasında təhsil dövlət dilində aparılır.

5.2. Azərbaycan Respublikasında başqa dillərdə təhsil müəssisələrinin fəaliyyəti qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Belə müəssisələrdə dövlət dilinin tədrisi məcburidir.

5.3. Azərbaycan Respublikasında ali və orta peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul zamanı Azərbaycan dili fənnindən imtahan verilməlidir. (4, s. 42)^[4]_{SEP}

¹⁰ Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent. Bakı Dövlət Universiteti. mustafayeva-saida@mail.ru

Maddə 14. Dövlət dilinin əlifbası

Azərbaycan Respublikasının dövlət dilinin əlifbası latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasıdır (4, s. 46).

Bununla da, Azərbaycan dilinin təhsil sahəsində tətbiqi xüsusi maddədə öz əksini tapmış oldu. Qanuna əsasən, təhsil ana dilində aparılmalı, başqa dildə olan müəssisələrdə ana dilinin icbari tədrisi və qəbul imtahanlarında Azərbaycan dili fənnindən imtahan verilməsi məcburi idi. Həmçinin informasiya vasitələrinin Azərbaycan dilində aparılması və televiziya aparıcılarından Azərbaycan dilini mükəmməl bilmək tələb olunurdu. Tərcümə olunmuş filmlər Azərbaycan ədəbi dil normalarına tabe olmalı idi. Reklamlarda da dövlət dili işlədilməli, ancaq ən vacib zamanlarda dövlət dili ilə bərabər hər hansı başqa bir dildən istifadəyə icazə verilirdi.

Qanunda öz təsdiqini tapan maddələrdən də aydın olduğu kimi, dövlətimiz ana dili məsələsinə çox böyük məsuliyyət, qayğı və sevgilə yanaşır. Elə bu səbəbdəndir ki, tarixi keçmişimizə nəzər yetirdiyimizdə şahid oluruq ki, bu gün Azərbaycan dili öz inkişafının ən yüksək, çiçəklənən bir dövrünü yaşayır. Bu da ziyalılarımız qarşısında çox ciddi tələblər qoyur. Dilimizin elmi-nəzəri və praktik müstəvidə araşdırılması sahəsin-də onlardan ciddi addımlar atmağı, mükəmməl elmi əsərlər, təhsilin ali və ümumtəhsil səviyyələri üçün dərsliklər hazırlamaq istiqamətində səy göstərməyi gözləyir. Çünki düzgün qurulan elmi fəaliyyət, mükəmməl yazılmış dərsliklər təhsil müəssisələrində də savadlı kadrların yetişməsilə, inkişafın da günü-gündən yüksəlməsinə təkan verir.

3 iyun 2010-cu il tarixində “Yeni kurikulum sənədinin qəbul edilməsi (Ümumtəhsil pilləsinin dövlət standartı və proqramları (kurikulumları. 3 iyun 2010) bu sahədə gedən işlərin geniş vüsət almasına səbəb oldu” (8, s. 62).

Metodika sahəsində də müntəzəm olaraq yeni dərslik, metodik vəsait və göstərişlər hazırlanaraq çap edilirdi.

Professor Məhəmməd Həsənovun doktorant Saidə Mustafayeva ilə şərikli hazır-ladıqları “VII–VIII siniflərdə sintaksis və düzgü işarələrinin tədrisi” adlı metodik vəsait 2001-ci ildə çap edilir. Vəsaitdə Sintaksisin tədrisində qarşıya çıxan çətinliklər və on-ların tədrisi yolları, düzgü işarələrinin işlənmə məqamlarının güzgün müəyyənləşdirilməsi (11, s. 5-123) məsələləri öz izahını tapmışdır. Metodik vəsaitin əvvəlində ilk olaraq müəlliflər sintaksis bölməsinin tədrisi zamanı şagirdlərin hansı bilik və bacarıq-lara yiyələnəcəkləri haqqında məlumat verirlər. Qeyd edilir ki, “Sintaksisin tədrisi ilə əlaqədar olaraq şagirdlər sintaktik anlayışları mənimsəyir, yazılı nitqin sintaktik konstruksiyaları, sinonim sintaktik vasitələrə dair biliqlər əldə edirlər; bunun nəticə-sində də onlar fikirin məzmunundan asılı olaraq, bu və ya digər konstruksiyadan öz nitqlərində yerli –yerində istifadə etmək bacarığına yiyələnirlər. Sintaktik biliklər, eyni zamanda, düzgü işarələrinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Sintaksisi öyrəndikcə məktəblilərin idrak qabiliyyəti, fikirləşmək, məntiqi mühakimə yürütmək, əqli nəticə çıxarmaq bacarığı inkişaf edir, formalaşır” (10, s. 380-381)

Bu sahədə fəaliyyətini davam etdirən görkəmli alim, professor Həsən Bəliyev 2007-cü ildə ali məktəb tələbələri üçün Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası üzrə “Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasıdan mühazirələr” adlı dərsli-yini yazaraq, çap etdirir. Kitabda, dilçi, alim B.Əhmədovunun “Azərbaycan dili təlimi-nin qanunları, prinsipləri və metodları” kitabında dil təlimini ayırdığı üç qanunu – • Dil təlimi prosesində təfəkkürlə dilin əlaqəsinin nəzərə alınması qanunu. •Dilin nəzəri mə-sələsinin şagirdlərin nitq praktikası zəminində öyrədilməsi qanunu. •Dil təlimində dife-renciasiya edilmiş bütün komponentlərin sistem halında birləşməsi (inteqrasiya edil-məsi) qanununu (9, s. 38) nəzərdən keçirən alim məsələyə fərqli bir münasibətlə yanaşır. I qanunu və ondan doğan prinsip və tələbləri qeyd-şərtsiz dil təlimi üçün spesifik qanun kimi qəbul edir. Lakin ikinci və üçüncü qanunları isə təlim qanunu səviyyəsinə qaldırmayaraq tələb kimi qəbul etməyi daha düzgün hesab edir (7, s. 106-108).

Metodik fikirləri dilin tədrisi mövzuları ilə əlaqələndirən alim, lüğət üzrə işin təşkilində öncə məfhum mənimsədilməsini, yəni şagirdlərə yeni sözləri mənimsədikdən, əvvəlcə həmin sözün mənası və yaxud məna-larını öyrətməyin əsas şərt olduğunu irəli sürür. Mənimsəmənin düzgün təşkili üçün isə həmin sözləri müxtəlif cümlələr daxilində işlədilib şagirdlərə çatdırılmalıdır.

Nitq hissələrinin də qrammatik əlamətlərinin onun semantikasi əsasında başa salınmalı olduğu əsərdə xüsusi şəkildə vurğulanır. Belə ki, nitq hissələrinin qrammatik və semantik əlamətləri paralel surətdə mənimsədilməlidir. Sözün həm qrammatik, həm də leksik məna-ları izah edilməlidir.

Məlumdur ki, nitqin dolğunluğu, təsirliliyinin ilkin amili məzmun-dan ibarətdir. Nitqdə məzmunu aydın, dəqiq çatdırmağı bacarmaq ən əsas şərt-dir. Çünki öyrənən məzmunu mükəmməl mənimsədikdə cümlələrin düzgün qurulmasına, orfoqrafik cəhətdən düzgün yazmağa, düzgü işarələrini yerində düzgün işlətməyə diqqət yetirmək imkanına sahib olacaqdır. Azərbaycan dili və ədəbiyyatını tədris edən müəllimlər həmin cəhətə ciddi fikir verməli, inşa yazılarına hazırlıq işinə diqqət yetirməlidir. Ona görə ki, burada məqsəd şagirdin yazacağı mövzunun məzmununu ona öyrətmək və bununla da şagirdlərin rabitəli nitq inkişafını formalaşdırmaqdır. Müəllim müşahidə xarakterli inşalar yazdırarkən şagirdlərə müşahidə zamanı nələrə diqqət yetirməyin vacib olduğunu düzgün izah etməli, lüğət üzrə bəzi işlər aparmalıdır. Əvvəlcədən planlaşdırma düzgün aparılarsa, vaxt itkisinə də şərait yaranmaz. Şagirdlər inşa yazarkən məzmun üzərində fikirləşməyə az vaxt sərf edər və onların inşa yazıları dolğun və məzmunlu olar, həm fikirləri öz-özünə sistem halında axıb gələr, həm də rabitəli şəkildə bir-birini tamamlayar. Deməli, inşa yazan şagird fikir yox, fikri ifadə etmək üçün söz və cümlə axtarmalıdır. Cümlələri üslubca düzgün qurmalıdır. Bu da, dil təlimində təfəkkürlə dilin, nitqin vəhdət və fərqlinin nəzərə alınması, məna və qrammatik forma üzərində işlərin paralel şəkildə aparılmasını tələb edir.

Tədrisdə qarşıya çıxan digər bir çətinlik isə, öyrənənlərin bir çox hallarda sözlərə, anlayışlara, məfhumlara birtərəfli yanaşmasıdır. Formasına görə eyni, məna-cə müxtəlif olan sözləri bəzən qarışdırdıqları kimi, azca oxşarlığı olan qrammatik qayda və ya an-layışları da çox hallarda eyniləşdirirlər. Məsələn, şagird sifəti yalnız necə? nə cür?

suallarına cavab verən bir nitq hissəsi kimi tanıdığı halda, bir müddətdən sonra tərz-i-hərəkət zərflərinin də eyni suallara cavab verdiyini görür və bu zaman onları qarışdırıb ciddi səhvə yol verir. Nəticədə, müəllimin müdaxiləsi olmazsa, həmişə sifətlə tərz-i-hərəkət zərflərini qarışdırırlar. Odur ki, müəllim isim düzəldən şəkilçiləri tədris edərkən göstərir ki, -ma feldən isim düzəldən leksik şəkilçidir. Buna aid bir neçə nümunə (qovurma, soyutma və s.) də təqdim edilir, sinifdə və evdə tapşırıqlar yazdırılır.

Eyni zamanda da, fel bəhsi tədris edilərkən təsdiq fellərdən inkar fel düzəltmək üçün fellərin sonuna -ma (-mə) şəkilçisi artırılması ilə inkarlıq yaradılması, isim bəh-sinin tədrisində isə həmin şəkilçinin yeni söz yaratması haqqındakı şagirdlərin diq-qətinə çatdırılmış biliklər yenidən təkrar edilsə, şagird üçün mövzunun mənimsənilməsində qaranlıq məqamlar qalmaz. Çünki, şagird yeni bilik və vərdişi qazanarkən əvvəlki ehtiyatına – bilik və vərdiş xəzinəsinə müraciət edir. Əvvəllər qazanılmış bilik və vərdislərdən süurlu surətdə istifadə edilməlidir. Bu prosesdə müəllimin rəhbərliyi və göstərişinin istifadəsinin faydalı olduğu fikrini irəli sürən alim, həmin istifadənin əhəmiyyətli tərəflərini də vurğulayır. O, mənimsəmənin əsasının keçmiş biliklərlə əlaqə yaradılması, bu qaydada qazanılmış bilik və vərdişlərin yaddan çıxmasının, əvvəlki biliklərin yeniyə oxşar cəhətlərinin seçilib müəyyənləşdirilməsi, yəninin spesifik xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması və onların şüurlu şəkildə müqayisəsinin təşkili məfhum və anlayışları dəqiq mənimsəməyə şərait yaradır.

Qrammatikanın tədrisi məsələsində ilk mövzu kimi Azərbaycan dilində söz kökünün xüsusiyyətinin düzgün öyrədilməsində onun mənalılığın ön plana çəkilməsinin çox vacib olduğunu göstərir. Alim belə bir nəticəyə gəlir ki, hər sözün məna verə bilən hissəsini kök adlandırmaq olmaz. Ona görə ki, köklə yeni əmələ gələn düzəltmə söz arasında müəyyən məna bağlılığı, yəni məna yaxınlığı olmalıdır. Məsələn, məktəb-məktəbi, qapı-qapıçı, meşə-meşəlik, duz-duzlu və d. bu tip düzəltmə sözlər arasında məna bağlılığı, yəni yaxınlıq var. Lakin “başmaq” sözünün birinci, yəni baş hissəsi məna versə də, bunu həmin sözün kökü hesab etmək olmaz və “başmaq” sözünün də baş sözündən əmələ gəldiyini söyləmək yanlışdır. Ona görə ki, -maq məsdərin şəkilçisidir.

Digər bir mövzudan, İsim bəhsində adlıq haldan məlumat verildikdən onun hal şəkilçisinin olmaması və kim? nə? suallarına cavab verməsi qeyd edildiyi üçün ismin qeyri-müəyyənlik və təsirlik halında olan sözləri qarışdırılır. Eynilə də yer zərfləri tədris edildikdən sonra şagirdlər ismin yön, yerlik və çıxışlıq halındakı sözləri gah isim, gah da zərf adlandırmaqla səhvə yol verirlər. Bu kimi hallarda, yiyəlik və II şəxs təki-nin mənsubiyyət –in şəkilçilərini, təsirlik halla III şəxs təkinin mənsubiyyət şəkilçisini – cümlələrin sonundakı xəbər şəkilçili isimləri, sifət və sayları fellə qarışdırırlar. Belə mövzuların tədrisi zamanı onların arasında oxşar və fərqli xüsusiyyətləri şagirdlərə yaxşı mənimsətmək lazımdır ki, bu vəzifə də müəllimin üzərinə düşür (6, s. 370-393).

Metodist alim Ə.Əbbasov Azərbaycanda təhsilin təşkili və ana dilinin yeni standartlar, təlim metod və üsulları ilə tədrisinin təşkili məqsədilə aparılan işlərə köməklik məqsədilə bir sıra elmi-metodiki məqalələri ilə yanaşı, “Azərbaycan Respublikası məktəblərinin təhsil standartları” (1), “Pedaqoji texnologiyalar” (2), “Yeni fənn kurikulumlarının səciyyəvi cəhətləri” (3) kitablarını hazırlayaraq çap etdirir.

Beləliklə də, XXI əsrin əvvəllərində yazılmış metodik əsərlərdə Azərbaycan dilinin tədrisi ilə bağlı müxtəlif problemlərə toxunulur və onların həlli yolları izah edilir, dilin dərk edilməsi, öyrədilməsi, sevdirməsi üsulları, dilçiliyin şöbələrinə aid kitablarının yazılmasındakı əsas elmi - metodik cəhətlər izah olunur.

Alimlərdən M.Həsənov, H.Balıyev, S.Mustafayeva və digərlərinin əsərlərində dilçiliyin bölmələrinə daxil olan mövzuların tədrisindəki çətinliklər, nitq inkişafı üzrə aparılması nəzərdə tutulan işlər və onların həlli yollarının göstərilməsi haqqındakı elmi-metodik fikir və mülahizələr öz əksini tapır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Abbasov Ə.M. Azərbaycan dili. «Azərbaycan Respublikası məktəblərinin təhsil standartları». Bakı: Mütərcim, 2000
2. Abbasov Ə.M. Pedaqoji texnologiyalar. (Şərikli) Bakı: Mütərcim, 2006
3. Abbasov Ə.M. Yeni fənn kurikulumlarının səciyyəvi cəhətləri. Azərbaycan məktəbi, Bakı: 2007
4. Babayev A. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. Bakı: Gənclik, 2017
5. Balıyev H.B., Balıyev A.H. Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı: Qismət, 2014
6. H.B.Balıyev. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. Bakı: ADPU, 2003
7. H.B.Balıyev. Orta məktəbdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikasından mülahizələr. Bakı: ADPU, 2007
8. Cəfərova N.B. İbtidai siniflərdə Azərbaycan dilinin tədrisi metodikası. I h., Dərslük, Bakı: ADPU, 2016
9. Əhmədov B. Azərbaycan dilin təliminin qanunları, prinsipləri və metodları. Bakı: Maarif, 2007
10. Həsənov M.S. Seçilmiş əsərləri. III cild. APU, 2013.
11. Həsənov M.S., Mustafayeva S.S. VII–VIII siniflərdə sintaksis və dürgü işarələri-nin tədrisi. Metodik vəsait, Bakı: Maarif, 2001
12. Məmmədova A.G. Azərbaycan dilinin tədrisi tarixi. Bakı: Mütərcim, 2015

Açar sözlər: Azərbaycan dili, tədris, metodika, əsər, təlim prosesi.

Ключевые слова: Азербайджанский язык, преподавание, методика, работа, учебный процесс

Key Words: Azerbaijani language, teaching, methodology, work, learning process

Азербайджанский язык и вопросы его преподавания в методических работах начала XXI века Резюме

В статье по актуальной теме в методических трудах, написанных в начале XXI века, обсуждаются выявленные проблемы, связанные с преподаванием азербайджанского языка, кафедрами языкознания и идеи, в которых говорится об их решении. Научно-методический инструментарий упоминается при написании учебников по темам, относящимся к факультетам языкознания. Профессора М.Гасанов и С.Мустафаева

«Преподавание синтаксиса и пунктуации в VII-VIII классах», Х. Балиева «Методика преподавания азербайджанского языка в средней школе», А. Аббасов «Образовательные стандарты школ Азербайджанской Республики». «Новая тема». Рассмотрены методические идеи изучения преподавания азербайджанского языка и лингвистики на кафедрах «Конкретные проблемы учебных программ» и другие подобные методические работы. В статье, а также в этих работах методы научного обоснования азербайджанского языка, сведения о связанных с ним областях науки, работа над грамматикой, речевыми процессами, организацией образования в Азербайджане, новыми стандартами, методами обучения. и методы, а также поддержка организации и развития преподавания обсуждаются ряд научных и методических идей.

Issues of Azerbaijani language and its teaching in the early 21st century methodological works

Summary

The article analyzes the ideas discussed in methodological works written in the early 21st century on teaching Azerbaijani language and linguistics branches as an actual topic. It examines the identified issues and their solutions related to teaching branches of linguistics. The scientific-methodological aspects of writing textbooks covering topics related to branches of linguistics are also highlighted.

The methodological ideas regarding the teaching of Azerbaijani language and linguistics branches in works such as "Teaching Syntax and Punctuation Marks in Grades VII-VIII" by Professor M. Huseynov and S. Mustafayev, "Methodology of Teaching Azerbaijani Language in Secondary School" by H. Balyev, "Education Standards of the Republic of Azerbaijan Schools" by E. Abbasov, "The Sociological Aspects of New Subject Curricula," and others are reviewed. The article also discusses the scientific basis of the methodology for teaching the Azerbaijani language in these works, information about its relationship with other fields of science, works in orthography, grammar, and speech development directions, efforts made for organizing education in Azerbaijan, new standards, and the organization of teaching with teaching methods and approaches.

Rəyçi: DOS. L..LƏKBƏROVA